

Културна политика Београда у транзицији (1)

ДАНАШЊА СУДБИНА БЕОГРАДА

Београд није прђија! Не сме више никада бити ничија прђија. Ни јаничарска, ни династичка, ни партијска, ни страначка! У име своје часне прошлости и своје изгледније будућности Београд мора бити и остати на савести сваког од нас! Јер Београд није колевка сатрапа! Београд је Атина Србије! Ко нам се то данас пуних уста куне на верност граду и грађанима Београда са “таквим најбољим плановима” који заправо гуше и уназађују душу нашег града. Морамо ли данас, неочекивано забринуто, стати и запитати се: ко је то данас запео, коме се прохтело да нам узме те теразијске видике на Саву? Ко хоће да их затвори и прегради некаквим “пословним објектима”, програмски сасвим несрећним урбанистичким “решењем”? Ко жели да наметне доживљај хаоса у срцу Београда!? Вероватно неко ко ама баш ништа не држи до утемељене лепоте овог града. Неко коме је овај град туђ. И баш зато што је туђ, зато је и добар полигон за опробавање “захвата” и “планова”! Тако неким изгледа, али тако бити не сме! Ко жели да “обнови” пијаци Зелени Венац на тај начин што ће је срушити да би на истоме месту изградио неку “нову као стару”? Нечисте ли намере, срамотног ли варања! Који архитектонски тимови, који нови градоначелник, који нови архитекта, који нови менаџер града, која администрација – данас дошла, сутра отишла? Која и ко? Да ли су то наследници оних планера Београда који су већ зачепили источни видик Славије на Чубуру и Врачарски на Славију, који су тако задуго учврстили, тек сада показани, несувисло задат хотелски оквир Храму Светог Саве, чије здање провирује ка Славији и даље, низ потез улица Светосавске и Краља Милана, као кроз кључаоницу, стидљиво и притегнуто, скоро крадомично? Јесу ли то опет неки “нови” урбанистички “спаситељи” нашег града какве већ познајемо из ранијих времена комесарске планерке Олге Дивац? Или се то мени само привиђа, причињава као да ружно сањам? Да ли су то и чије су то, нове намере нечије самовољне силе над самим језгром Београда? Ако јесу, чије год да јесу онда су против вековног смисла београдских видика? Онда су против душе овог града, душе која је на многим местима помрачена, притиснута и стешњена или гурнута и заптивена свакаквим стаклено – бетонским параванима и тмурним кулама духовно и просторно неуког градитељства. Требају ли нам заграђени видици Београда, грубо застрти потемкиновским плановима и намерама?! Или се грађани Београда о томе уопште и не питају?! Нису нам сређени ни прилази Београду, ни саобраћајна обилазница за тешка теретна возила и сав трансбалкански саобраћај! Нису нам сређена ни предграђа београдска, ни излаз на Саву и Дунав. Ни београдски железнички чвор. Није нам сређено ни пристаниште, нити осмишљен Калемегдан. Није нам како треба изведен ни онај Авалски пут ка мајници Шумадији. Савски амфитеатар, један од најпознатијих делова града, дуго је био тема многих празних обећања и планова. Ђорђе Бобић, главни градски архитекта (један од аутора Светосавског платоа), најављује да ће у фебруару месецу започети акција сређивања амфитеатра, док Савез архитеката планира да распише велики међународни конкурс за унапређење његовог изгледа. Господин Бобић не спомиње уређење простора Савског амфитеатра који је годинама спомињан од стране градских челника а и старим генералним планом овај део је био предвиђен као нови центар града на реци. Неколико пута је покретана иницијатива да се овај део града уреди, а група аутора Академије наука припремила је пројекте са садржајима културе који би се нашли на том простору. На култним трибинама “Лице града” у организацији Културно-просветне заједнице Београда, у последње

време нашле су се теме: Светосавски плато, Зелени Венац, Трг Славија, Југословенска кинотека, Рајићева улица, Калемегданска тврђава, Трг Републике, Промена назива улица и тргова, Заштита споменика културе, Генералштаб, Пословни центар Ушће, Музеј града Београда, Историјски музеј Србије, Авалски торањ и многе друге теме. Учесници ових трибина су наши најпознатији академици, професори универзитета, научници, архитекте, урбанисти, историчари уметности, уметнички ствараоци, публицисти и културни и јавни радници.

МОДЕРНИ ПЛАГИЈАТ ЗА “МОДЕРНУ СРБИЈУ”

На уводно излагање професора Михаила Митровића на трибини “Лице града”, поводом конкурса Трг Славија, угледни архитекта Слободан Михаиловић, који је дуго година живео у Паризу, истакао је следеће: “Када је реч о првонаграђеном раду на конкурс “Модерна Србија” одлучивао је неуки жири. Жалосно је да чланови жирија немају увид у стручну професионалну литературу, а још мање у савремене стручне часописе. Незнање и непознавање нису никаква оправдања. Никаква “Модерна Србија” не постоји као историјски појам, осим у главама модерних политичара, који постоје на нашем поднебљу. Историјски датум Првог српског устанка је потпуно дефинисан у научно-историјском смислу. У Француској историји 14. јули је дан Француске револуције, јасан је појам и никоме није пало на памет да тај датум назове именом Модерне Француске”. Михаиловић даље истиче: “Крајње је време да се више не дозволи да недорасла професионална и лична култура владају овим нашим потпуно разбаш тињеним и друштвом а и народом. Колико је стање духовне културе нашег друштва катастрофално, најбоље говори презентирано стваралаштво на конкурс за спомен обележје Првом Српском устанку. Само се на тај начин може објаснити да се са једне стране (аутора) сервирају толике деструктивне идеје у уметничком смислу, а са друге стране, (оцењивачког суда) усваја и награђује крајње проблематична идеја која се директно граничи са бескрупулозним плагијатом.” Данас нам је више него икада потребна општа толеранција, слобода духа, свежих струјања мисли, идеја и уважавања умних људи, доказаних стваралаца у домену архитектуре и уметности уопште. Речју, потребно је поштовање, спровођење демократизације знања.

ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ ДО ХОТЕЛА (РАЈИЋЕВА УЛИЦА)

Почетком фебруара 2002. године Дирекција за градско грађевинско земљиште и изградњу Београда објавила је да ће расписати јавни конкурс, за суинвеститоре са Унион-инжењерингом, за изградњу хотела са пет звездица. Како је тада истакнуто градњу могу да закаче нерасељени станари, потенцијално археолошко налазиште, компликовани прописи и недостатак новца. На реаговање јавности трибина “Лице града” је указала и упозорила да на тој локацији простор у Рајићевој улици представља једини недирнути локалитет римског Београда. Планирана изградња великог модерног хотела не уклапа се у величину терена. Предложено је да се обнове некадашња два хотела (Српска круна и Српски краљ), који постоје у темељима. Ти хотели не би могли да буду великих капацитета, али би били у складу са местом на коме се налазе. На ово реаговање Скупштина града Београда, односно одговорни за културу и Завод за заштиту споменика културе, који су по закону одговорни за археолошка налазишта, нису се јавно оглашавали, мада им је добро познато да су приликом реконструкције Библиотеке града Београда (на истој локацији) откривени остаци Римског Сингидунума и делимично су сачувани у Римској дворани Библиотеке и представљају својеврсну збирку споменика изграђених у камену. Почетком јануара ове године засипају јавност информацијама, да су после вишемесечних ископавања “откривени остаци римског Сингидунума у центру Београда.” На јавни апел Српског археолошког друштва да се остаци Римске улице заштите због могућег открића римског трга реагovali су археолози Завода за заштиту споменика сматрајући да су таква размишљања апсурдна. Иако значајно, ово археолошко откриће очигледно неће утицати на изградњу хотелско-пословног комплекса вредног више милиона евра. Прави апсурд је у обавештавању јавности да ће када инвеститори

почну са радовима, археолози Завода за заштиту споменика свакако надzirати њихов рад, али и вршити трећу фазу ископавања.

БЕОГРАДСКА ТВРЂАВА НА КАЛЕМЕГДАНУ

Београдска тврђава представља комплекс, од око осамдесет хектара, заштићен Одлуком Одељења за заштиту и научно проучавање споменика културе, при Уметничком музеју 1946. године. За споменик културе, тврђава је проглашена решењем Завода за заштиту споменика културе Београда 1965. године, а за културна добра од изузетног значаја 1979. године. Фортификације Београдске тврђаве су настале од краја 2. века до друге половине 18. века, а поједини објекти и до половине 20. века. Овде су заступљени сви развојни токови европске фортификационе архитектуре: од античког каструма, византијског кастела, средњовековног утврђеног града, до бастиона барокне артиљеријске тврђаве 17. и 18. века. Комплекс Београдске тврђаве у целини представља најбогатију ризницу материјалних остатака прошлости, без којих је немогуће проучавати историјски развој Београда. У циљу што ефикасније заштите Београдске тврђаве 1995. и 1997. године Скупштина града Београда са својим Секретаријатом за културу и у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе града Београда, доносила је закључке и одлуке са предлогом мера за чување, одржавање и коришћење овог споменичког комплекса. У поменутих закључцима и одлукама, детаљно су наведени сви проблеми које треба претходно решити (заустављање бесправне градње, израда идејног решења комплетног простора са адаптацијама и реконструкцијама нових простора у циљу измена и допуна постојећег ДУП-а Калемегдана), предложено формирање једног саветодавног тела при Скупштини града које би се бавило виталним питањима од интереса за Тврђаву, а предложен је и начин финансирања истраживачких, конзерваторско-рестаураторских радова и текућег одржавања. Завод за заштиту споменика културе са Археолошким институтом САНУ, секретаријатима за имовинско-правне и грађевинске послове и урбанизам израдио је идејне пројекте за уређење и ревитализацију неких простора, а који би могли, уз мала финансијска улагања, бити стављени у употребу. На пример, кула Небојша би могла бити јединствени мини центар културе са кафе галеријом, књижаром и цепним позориш тем, а казамати у Видин капији би се могли уредити у простор са радионицама заната који изумиру, мали туристички пункт и сл. Уз већ познату “Барутану” и многе друге садржаје Београд би добио једну заокружену целину у функцији културе која би практично покрила целу површину Доњег града. Из свега наведеног следи да уз рационално размишљање и улагање потребних финансијских средстава, није далеко време када ће Београд добити неке нове садржаје у области културе, а чиме ће истовремено заштитити своје непокретне споменике културе и сведоке културно-историјске баштине, не само овог већ и европског поднебља. Досовска власт у Београду и Завод за заштиту споменика културе у априлу месецу 2004. године, најављују велико сређивање Београдске тврђаве (споменик за одмор и показивање), са истим описом радова и закључака донетих 1995. и 1997. године. Да ли је могуће да све наведене институције које се баве Београдском тврђавом, нису уочиле нелогичност постојања Музеја лова на Калемегдану, уместо да у том објекту буде Музеј Првог Српског устанка (набили историји рокове).

МОНУМЕНТ СРПСКОМ ЦАРУ, БЕЗ ДОЗВОЛЕ СКУПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Бахатост ДОС-овске власти и њеног министра правде Владана Батића, који без дозвола Градског секретаријата за урбанизам задуженог за зелену површину и Секретаријата за културу 21. маја 2002. године открива споменик цару Стефану Душану (судије да суде по закону, а министар без дозвола). Занимљиво је да је истог дана откривен споменик а Комисија за споменике и називе тргова и улица одлучује о истом након откривања споменика. На поменутој седници расправљано је о свим околностима за откривање овог споменика и донет је закључак да се прихвати поднети захтев Министарства правде, иако је у процедури подношења захтева било

одређених неразумевања – како су истакли у Секретаријату за културу. Одлука Комисије постаје валидна тек када се о њој изјасни и Извршни одбор (члан ИО за културу Горица Мојовић), а потом и Скупштина града Београда. Ни једна од ове две институције није се оглашавала о томе, тако да је закључак Комисије за споменике и називе тргова и улица нема правну снагу. Ова одлука је од велике важности, јер је споменик подигнут на јавној површини – без дозволе и мимо закона. На овај бесрамни чин реагује адвокат Драгослав Ћетковић, који истиче: “Цар Стефан Душан дефинитивно је заслужио да се његов споменик нађе испред Палате правде, јер је он сигурно утемељивач законодавства у нашој земљи, а не слажем се са начином на који је све урађено, јер се потврдило да и највиши званичници раде на брзину, не поштујући минимум правних прописа за које се децидно залажу у својим јавним наступима.” Још оштрији био је проф. Спасоје Крунић, архитекта (председник ИО Скупштине града пре ДОС-овске власти) истичући “Да је откривена афера класичан пример како изгледају правда и законитост за које се залаже републички министар правде и локалне самоуправе Владан Батић.”

БЕОГРАД ИМА ЗАГРЕБАЧКУ, АЛИ ЗАГРЕБ НЕМА БЕОГРАДСКУ УЛИЦУ

Комисија за именовање улица и тргова Скупштине града Београда за време ДОС-овске власти на челу са познатим писцем Светланом Велмар-Јанковић и члановима др Марком Поповић ем археологом и Драгомиром Ацовићем архитектом и осталим мање познатим члановима, која је требало да донесе предлог за нове називе многих београдских улица и тргова, расформирала се у јуну 2002. године, (без завршеног посла) подношењем оставки истакнутих чланова. Касније, на чело ове значајне комисије, долази син познатог сликара проф. Боже Продановића, мање познати сликар и писац Милета Продановић. У нашој престоници остале су улице Хрватска, Босанска, Загребачка, Сарајевска, Осијечка, Хварска, али у Загребу нема имена српских градова. Радомир Путник у Сарајеву “прекрштен” је у Змаја од Босне, а Војвода Степа у Кулина Бана.... Ко каже да Срби нису толерантан народ?! После 10 година ратова између “наших народа и народности” у Београду и данас можете прошетати горе наведеним улицама. У Загребу и Сарајеву табле на зградама са именима српских градова скинуте су и бачене у старо гвожђе. Београђани и даље имају Задарску, Шибеничку, Ријечку, Мостарску, Скопљанску, Љубљанску... У Кнез Михаиловој улици бр. 42 остао је натпис на фасади зграде “Прва Хрватска штедионица”, са јасно уочљивим кукастим крстовима и Београђанима то не смета. Веома занимљива чињеница је: да је 1856. године први почасни грађанин Загреба постао наш великан Вук Стефановић – Караџић а још занимљивије је да је повеља написана ћирилицом. Туђманова власт када је скидала улице прву је скинула управо ул. Вука Стефановића Караџића. У главном граду Хрватске, наравно, више нема Београдске улице, а Српска никада није ни постојала. Загребчани су ипак, толерантно, оставили називе Будванска, Пријепољска, Которска, Тиватска, Петроварадинска... И Сарајево као да је заборавило на братство и јединство. Београдска улица преименована је у Емерика Блума а Улица Вука Караџића постала је Пехливанићева. За разлику од Београда и Загреб и Сарајево имају улицу Јосипа Броза Тита а Београд је нема?! Централне власти су увек узимале улице за себе, а Карађорђевићи су их исправљали, док су комунисти мање више били наклоњенији Обреновићима него Карађорђевићима. Критеријуме о именовању улица поставила је Београдска општина 1896. године. По тим критеријумима београдске улице добијале су називе све до 1941. године. Ипак, главно преименовање београдских улица догодило се 1946. и 1948. године, када је преко 100 улица променило имена. Досовска власт је све улице у центру града, које су комунисти именовали, преименовала а оставила је оне на периферији. У марту 2004. године Градска скупштина променила је називе за 71. улицу. На удару су углавном биле улице са именима народних хероја, познатих антифашиста и других заслужних грађана ове земље. Оваква “сеча”, посебно је захватила општину Врачар. Оваква власт је оличење историје, прескаче пола историје а другу половину исправља. Занимљиво је да амерички председници имају своје улице у Београду. У чему су они заслужнији од председника Француске и Русије? У

Београду нема улицу први градоначелник Београда Младен Младеновић, а да не говоримо да улицу нема ни Бранко Пешић градоначелник и највећи градитељ Београда. Улицу немају ни краљ Александар Карађорђевић, ни краљ Петар Други. Враћен је Булевар краља, Александра Обреновића, иначе сахрањеног у цркви Светог Марка. Браниоцима Београда споменик је подигао фелдмаршал-генерал Макензен, који је окупирао Београд 1915. године, и ставио натпис “Храбром непријатељу”. Како се односимо према знаменитим личностима. Беч је означио где су били знаменити Срби а ми нисмо означили Доситеја Обрадовића, Вука Караџић а и др. У згради Народне банке у улици Краља Петра нема обележја да се ту – у тој згради родио наш славни комедиограф Бранислав Нушић. Зашто се ћути о постављању споменика жртвама ратова и НАТО агресије од 1990 до 1999. године на просторима бивше Југославије, ако се зна да је расписиван конкурс и одабрани радови?

ТРОСТРУКА ОБЕЋАЊА – ВИШЕСТРУКА ПРЕВАРА

Београђани, увек добро пазите када бирате! Јер ви, заправо, скоро никада и не знате праве намере изабраних. Ког лаковерно изаберете, тај ће вас сутра олако за нос вући. Трострука обећања – вишеструка превара! Велика надања – још већа јаловина! У чијим ли је рукама мудра одмереност владања Београдом? Тек ће се видети шта се сада не зна! Промислите се и памтите: нису све понуде транспарентне јер демагогија је увек нетранспарентна! Само је једно сигурно: не треба нам “усрећитељ” који десном потписује дизање кула на месту где куца срце древности и лепоте Београда. Не треба нам “стручњак” који заступа леворуке тимове рушитеља “у име новог” или нечег што је у супротности са духом Београда. На уму држати: ко се обрекао да спасе тај не сме да уништи! А неко у шаренилу свечаног ипак мора устати и заступати боје спасења као властиту част. Иначе – ништа од части, још мање од спасења! Живо урбано језгро Београда није ничија прђија! То је вековно добро свих минулих и данашњих Београђана. Радост будућих.